

Inventari *post mortem* d'un rector català del S. XVIII

Elisenda Collelldemont Vives

Els inventaris *post mortem* són una font notarial excel·lent per tal de poder fer una aproximació a situacions concretes d'individus, pertanyents a diferents categories jurídiques, socials i econòmiques, tot permetent conèixer els aspectes culturals, econòmics i socials de cadascun d'ells. Amb l'anàlisi d'aquests inventaris s'han realitzat diferents tipus d'estudis amb centres d'interès ben concrets: estudis sobre nivells de vida, canvis en les pautes de consum, tipus de llibres que es tenien a l'època, anàlisi de l'habitatge, entre d'altres i tan sols per enumerar alguns dels àmbits d'anàlisi.¹ L'enumeració detallada que ens facilita el notari que redacta l'inventari és una fotografia pràcticament exacta de tots els béns que posseïa el difunt en el moment de la seva mort. Aquest és el cas de l'inventari de Benet Torres, rector de Santa Coloma de Centelles fins el 25 d'agost del 1743, data de la seva mort. La seva trajectòria final queda circumscrita en menys de tres mesos, partint del dia 16 de juliol del mateix any, data en què posa per escrit –i a mans del notari públic de la vila de Santa Coloma de Centelles, Miquel Casanovas– les seves últimes voluntats, fins el dia 12 d'octubre de 1743 quan s'acaba l'inventari *post mortem* d'aquest rector.²

1. Xavier LENCINA, *Los inventarios post-mortem en el estudio de la cultura material y el consumo. Propuesta metodológica. Barcelona, siglo XVII*. Dins TORRAS, Jaime, *Consumo, condiciones de vida y comercialización. Cataluña y Castilla, siglos XVII-XIX*, Junta de Castilla y León, 1999, p. 41-59. Vegeu també: LENCINA, "Espais i objectes quotidians. Els inventaris post-mortem catalans en el context europeu". *Pedralbes, Revista d'Història Moderna*, Actes del IV Congrés d'Història Moderna de Catalunya, n° 18, vol. I, Barcelona, 1998, pp. 303-310. YUN, Bartolomé, *Inventarios post-mortem, consumo y niveles de vida del campesinado del Antiguo Régimen. Problemas metodológicos a la luz de la investigación internacional*. Dins TORRAS, *Consumo, condiciones de vida*, p. 28-40.

2. Arxiu Episcopal de Vic (AEV), Fortià Solà, Notes Història de Centelles, 2.

És d'especial interès destacar les limitacions de la mateixa font quan es treballa amb documents d'aquestes característiques. Tot i haver ressaltat les possibilitats que ens ofereixen els inventaris *post mortem*, cal fer esment de tot un seguit d'aspectes que cal considerar per tal que les conclusions que se n'extreguin no s'esbiaixin de la realitat.

En primer lloc, aquesta font no té iguals característiques depenent de la zona geogràfica on s'emmarca. Aquests inventaris han estat molt estudiats a Anglaterra i França, on trobem que els béns inventariats estan valorats amb una taxació.³ Aquest fet no succeeix a Catalunya. Per aquest motiu, dels inventaris catalans, no ens és possible obtenir-ne el nivell de riquesa concret del difunt. Aquest buit, per altra banda, es podria completar a través dels encants. Malgrat tot, aquests registres de les subhastes públiques no són molt nombrosos alhora que tampoc ens ofereixen un valor del tot real dels objectes, ja que és una venda pública i, en conseqüència, moltes vegades es ven l'objecte en qüestió per sota del preu del mercat. Per tant, en la línia d'estudi del nivell de riquesa de l'individu serà del tot necessari recórrer a altres tipus de fonts complementàries per tal de crear informacions.⁴

La redacció dels protocols en general, i en concret de la relació detallada de tots els béns –mobles i immobles– del difunt era competència dels notaris, essent aquesta enumeració el resultat de l'inventari des del punt de vista subjectiu del qui el redactava. Cal afegir que la formació del notariat es basava en dos anys de formació a l'escribania d'un notari, on posteriorment es convertia en escripturista ja amb certes tasques al seu càrrec pròpies de la professió. L'últim pas era la superació d'un examen, el qual li donava el dret a formar part del col·legi notarial. Aquesta formació, que s'obtenia totalment amb la pràctica, el punt de vista subjectiu del redactor i la possible base jurídica poc sòlida, com també la possible ocultació de béns per influència dels beneficiaris de l'herència pot comportar-la relativització de la font, pel fet que moltes vegades la redacció dels inventaris tenia petites divergències respecte a la realitat.⁵

Cal afegir a tots els aspectes esmentats fins el moment, una complicació més que trobem al treballar amb aquests documents. Aquesta és la

3. LENCINA, *Espais i objectes quotidians*, p. 303.

4. LENCINA, *Espais i objectes quotidians*.

5. YUN, *Inventarios post-mortem*, p. 28-40.

dificultat d'interpretar les dades que n'obtenim per diferents raons: ja sigui per l'ús de mots que al llarg dels segles han caigut en desús, ja sigui per barbarismes o per indefinicions ortogràfiques, com també per la gran varietat de mots per denominar un mateix objecte. Tot això fa que la comprensió total del document l'obtinguem després d'una anàlisi del tot exhaustiva.

Així doncs, partim de l'inventari post-mortem del rector Benet Torres per tal d'obtenir una primera aproximació al seu *modus vivendi* i el nivell cultural, essent conscients en tot moment que no ens és suficient per descriure el seu nivell de riquesa. Per tant, el treball aquí presentat és un modest intent de situar el seu cas concret dins un context històric a bastament estudiat per molts altres historiadors.

Entre Barcelona i Centelles, entre el notariat i el clergat

Benet Torres és un dels quatre fills del matrimoni de Bonaventura Torres i Maria Torres i Serra. La successió d'aquesta branca Torres es va limitar a tan sols un dels fills, Francisco Bonaventura, ja que els altres tres van entrar a formar part de l'estament eclesiàstic i, per tant, només restava una única línia de descendència. Segons el testament⁶ de Benet Torres observem que el seu germà va tenir dos fills, Rosa Torres i Pere Màrtir Torres. Aquest últim va ser un dels principals beneficiaris de l'herència esmentada en dit testament, alhora que va ser notari seguint el mateix ofici que el seu pare i el seu avi havien desenvolupat al llarg de la seva vida.

En la família de Benet Torres destaquen dues categories socioprofessionals: el notariat i el clergat. El notari pertanyia al nivell més alt de la jerarquia dels artistes –entesos com els professionals col·legiats amb un ofici caracteritzat per l'ús de l'intel·lecte i amb poc component de treball manual–. Les tres generacions que s'hi van dedicar van ser notaris públics de Barcelona.⁷ Per tant, sense pertànyer pròpiament a la noblesa

6. AEV. Rubrica de testaments. Notari Miquel Casanovas, 1743.

7. Bonaventura Torres, pare de Benet Torres; Francisco Bonaventura Torres, germà i Pere Màrtir, nebot, notaris públics de Barcelona.

tenien una condició social que en alguns aspectes s'hi podia assimilar. Per altra banda trobem que tres fills del matrimoni entren a formar part de l'estament eclesiàstic, tot i que en diferents ubicacions i càrrecs. Tant Pau Torres com Emmanuel Torres són preveres de Santa Maria del Mar de Barcelona. Aquest no és l'únic lligam amb la ciutat comtal, sinó que amb la lectura de l'inventari veiem que la família tenia diferents propietats a la ciutat: "En la torra de St. Andreu de Palomar Bisbat de Barcelona..." i més endavant també comenta "Segueixense los mobles que foren del present Pau Torres Prevere de la Parroquial Iglesia de Santa Maria del Mar de Barcelona que se ha trobat en las casas que posehia dit defunct en Barcelona per lo temps de sa vida natural...". Per altra banda tenim el nostre protagonista, el qual comença el seu rectorat a la Parròquia de Santa Coloma de Centelles l'any 1700 i es prolonga fins l'any de la seva mort, 1743. Quan hi arriba encara són presents els efectes de la revolta dels Barretines i la millora de relacions amb el comte després de la Concòrdia de 1690. Tots aquests successos determinaran la posició que agafarà Centelles dins la Guerra de Successió, donant suport a la causa de Felip V.⁸ Aquest és, doncs, el panorama que troba Benet Torres al moment de començar el seu rectorat.

Durant els seus anys com a rector, té un important protagonisme en la construcció de la nova església, tot i que uns anys abans, fora del seu rectorat, ja es pot començar a detectar l'intent reformador que sorgeix a la vila, amb la construcció del campanar i la nova Capella de l'Assumpta. Aquestes obres comencen cap al 1682, pràcticament de forma simultània, i ja el 1692, en una visita pastoral es diu que es netegi la runa de la construcció del campanar i de la capella. Per tant, podem entendre que ja estava finalitzada la reforma. Serà, doncs, el dia 1 de maig de 1704 quan es celebra una gran cerimònia, amb presència del comte, i de tota la vila amb motiu de l'inici de la construcció de la nova església de Centelles. Tot i que sembla ser que l'any 1711 l'església ja estava oberta al culte, i que per tant, ja s'havia finalitzat la nova església, observem el gran vincle d'aquest rector amb l'obra a través del seu testament on fa una deixa testamentària molt detallada: "Vull y man per Major adorno de dita Iglesia Parroquial de Centelles per dits marmassors sián fetas fabricar, y guarnir las dos tribunas que son en lo Presbiteri de dita Iglesia adornant y tapar las de escultura... de mos bens sian depositadas en

8. Antoni PLADEVALL, *Centelles. Aproximació a la seva història*, Vic 1987.

lo deposit de la Reverent Comunitat de dita Iglesia Cent lliuras... de allí no pugan així per ningun pretext sino per pagar lo escultor que las haurá fabricadas”.

En el testament de Benet Torres també hi localitzem altres parents seus com a marmessors i executors de les últimes voluntats, els quals porten especificada la seva professió, essent gairebé totes elles indicadores de la categoria social a la qual podia pertànyer Benet i la seva família: “Pere Martir Torres notari public de Barcelona, nebot meu Salvador Rossell, prevere, resident de dita Iglesia Parroquial de Centelles, y Jaume Illa Doctor en medicina Don Joseph Febrer apotecari de dita vila, parens meus”. Tal i com s'ha estudiat anteriorment, al Bisbat de Girona, per poder ser sacerdot era més fàcil si es provenia d'una família benestant ja que hi havia el requeriment de “gaudir prèviament d'un benefici o constituir un títol d'ordenació de 70 lliures de renda anual”.⁹ Tot i que aquests estudis s'han portat a terme per al Bisbat de Girona, sembla ser comparable per al nostre cas analitzat.

Nivell de vida d'un rector de S. XVIII

Un cop analitzat el seu origen familiar i el possible bon nivell de vida gràcies a la categoria social a què pertanyien els individus de la família Torres, ens centrem en el cas concret de Benet Torres a través dels béns mobles i immobles detallats en el seu inventari *post mortem*, tenint en compte en tot moment la seva condició social com a rector.

L'inventari el porta a terme el notari públic de la vila de Centelles, Miquel Casanovas amb la presència dels marmessors, nomenats per testament –Pere Màrtir Torres, Salvador Rossell, Jaume Illa i Joseph Febrer–. Aquest document es comença a fer a dia 10 de setembre de 1743 i s'inventarien els objectes que es troben en el celler petit i en el rebost de la rectoria. Veiem que l'enumeració de béns queda parada i es continua el dia 12 d'octubre de 1743 amb presència de dos testimonis més: Francesc Serra, familiar per línia materna del difunt i Francesc Pujol, profes-

9. Joaquim M. PUIGVERT, *Església, territori i sociabilitat (s. XVII-XIX)*, Vic, 2001.

sor de filosofia a Barcelona. A partir d'aquí trobem tots els béns detallats, essent enumerats segons la seva ubicació en els diferents espais de la rectoria. Amb aquest ordre aconseguim una idea de la distribució de l'espai on vivia el personatge estudiat, alhora que podem diferenciar les diferents estances segons l'ús que se'n feia, i que per tant, determinarà les que són més habituals dins la seva vida quotidiana. En el document s'anomenen, segons l'ús que tenien o la ubicació dins la rectoria, 18 estances. D'aquests espais n'hi ha vuit que fan la funció de magatzem de diferents productes –cereals, vi, llenya, objectes de cuina, eines per treballar l'hort, terrissa, entre altres–. Analitzant aquest magatzem veiem que la rectoria de Centelles tenia una gran capacitat d'emmagatzematge, ja que en el moment de la seva mort s'inventarien un total de 27 bótes de diferents càrregues ubicades als dos cellers, 186 quarteres de diferents tipus de cereal i “14 sachs 3 garbells una mitja quartera un mesuro y un picoti ab sercols de ferro usat” ubicats al graner. Entenem que la resta d'espais de la rectoria, no tots funcionaven com a zones freqüentment utilitzades de la casa. Malgrat això no les hem inclòs dins els espais de magatzem perquè contenen un seguit d'objectes que ens permeten detectar que tampoc tenien aquest ús, com poden ser llits, tauletes, vaixel·la o caixes on es guarda la roba dels llits o la del mateix rector. Aquest és el cas dels espais com la sala, la cambra del carrer, la cambra del mosso o la cambra del frare. Un element que ens crida l'atenció en el moment de llegir atentament l'inventari *post mortem* és que hi ha uns objectes en concret que abunden molt per sobre que no pas del que segurament necessitava Benet en el seu dia a dia. Per una banda, observem que en tota la rectoria hi ha un total de sis llits distribuïts en cinc cambres diferents, i per altra veiem que és exagerada la quantitat de peces de roba que posseïa, la gran majoria relacionades amb el parament del llit i pràcticament totes ubicades en la “cambra que trau al corral”. Tenim un total de noranta-un llençols, tretze vànoves, sis flassades, una “colxa”, un sobrecel, vuit coixins amb cinquanta-set coixineres i vuit matalassos –a part de les dues-centes quaranta-tres altres peces de roba per a diferents usos–. Ens queda constància, en el moment que ho esmenta al seu testament, que el rector tenia una majordoma al seu servei. No obstant, aquests sis llits i totes les peces de roba per parer els llits no són equivalents amb l'ús que en podien arribar a fer els habitants de la rectoria.

La resta d'espais que fins el moment no hem esmentat són els entesos com els espais principals de l'habitatge de Benet Torres. Alhora també

són els espais on hi ha el major volum d'objectes i totalment relacionats amb l'ús de cada una de les estances —el menjador, la cuina, la cambra que va cap al corral i l'habitació del difunt amb el seu estudi—.

Dins de tots els objectes que va poder utilitzar, tot i que nosaltres no podem arribar a saber si ho va fer o no realment, al llarg de la seva vida, n'hi ha alguns amb especial interès per al nostre treball. Són tots aquells objectes que estan relacionats amb pràctiques de gaudi o que podien aportar al seu propietari certes comoditats, i que per tant, a nosaltres ens indiquen un nivell de vida benestant. Aquesta tendència no l'observem només en el cas de Benet de manera aïllada, sinó que s'ha documentat repetidament que a principis del segle XVIII i sobretot a mitjan segle. Al llarg de l'inventari podem trobar alguns d'aquests tipus d'objectes, tot i que només en citarem alguns d'ells a tall d'exemple. Ens trobem que a la cuina s'hi llisten "dos xocolateras". Aquest element és molt indicatiu pel que abans hem detallat, ja que la xocolata té un procés de difusió molt conegut a partir del seu descobriment a finals de segle XV. No obstant, aquest producte no es va saber apreciar a les corts europees fins el segle XVII. Alhora també coneixem que el primer molí xocolater es va instal·lar a la seu del gremi d'adroguers de Barcelona a l'any 1665.¹⁰ Per tant, el fet que el nostre rector disposés d'un instrument per elaborar xocolata a mitjan segle XVIII ens permet remarcar que posseïa alguns objectes introduïts recentment en el mercat, tot seguint possibles noves tendències de consum que hi havia en aquest moment per part de les classes benestants. En aquesta línia també podem parlar de la guitarra i l'arpa que el notari ubica "en lo aposento ahon dormia lo defunt" i en "la Cambra del Frara" respectivament. El fet que ens apareguin dues capsas per posar tabac també ens ajuda a confirmar aquesta tendència, tot i que en menys mesura, ja que el tabac es va popularitzar més ràpidament que la xocolata. A tots aquests objectes més singulars hi hem d'afegir la col·lecció de quadres que hi havia a l'habitació on dormia. Són un total de vint-i-vuit quadres, tots ells de temàtica religiosa. Al seu testament deixa explícita quina ha de ser la nova ubicació després de la seva mort tant dels dotze quadres dels Dotze Apòstols, com el de la Nostra Senyora dels Dolors.

10. LENCINA, *Los inventarios post-mortem*, p. 55-59.

Un altre objecte que ens mereix especial atenció és l'escopeta que hi ha dins la cuina. Aquesta arma la podem relacionar amb un fet molt propi de la vila de Centelles. Tal i com hem apuntat anteriorment, Centelles va ser partidària de la causa de Felip V. Per aquest motiu, i com a recompensa al suport donat, el mateix Felip V atorga un privilegi a la vila. En aquest privilegi se'ls concedeix el títol de "fidelíssima villa de Centellas" i els permet usar les armes per la pragmàtica.¹¹

Tot i que ja s'ha esmentat la limitació de la font per conèixer el nivell de riquesa del protagonista de l'inventari *post mortem*, creiem oportú fer un breu esment del diner en metàl·lic que es troba dins una arquimesa situada en l'estudi del dormitori de Benet. Dins aquest moble hi trobem els objectes petits de més valor. Per això s'hi detalla els objectes de plata i diferents paperines amb monedes. El notari va especificant la quantitat de monedes que s'hi troba i quin tipus, i en el mateix moment fa la conversió a lliures barceloneses per tal de fer equivalents tots els valors. El total que podem comptar és de mil cent divuit lliures, però aquesta xifra l'hem de considerar com el valor mínim que hi havia en metàl·lic, ja que hi ha unes altres monedes que no presenten la conversió. També s'anota a l'inventari que algunes d'aquestes lliures s'han utilitzat ja per pagar diferents obligacions de la marmessoria.

A l'última part de l'inventari, i havent ja detallat tots els béns mobles de la rectoria, trobem un apartat on ens detalla censals, terres i altres possessions del rector. Moltes d'aquestes no són pròpies sinó que li són transmeses per herència. Aquí se'ns presenta un altre petit obstacle, ja que és molt difícil poder separar les seves propietats de les que té per benefici. Tant la Torre de Sant Andreu de Palomar com "las casas que posehia dit defunct en Barcelona" sense detallar on es trobaven, semblen ser propietats que se li transfereixen per testament dels seus germans i que posseeix durant la seva vida natural. Pel que respecta als diners que no tenia en metàl·lic, sinó en algun tipus de préstec veiem que els diferencia entre els censals i el que li devien diferents persones. Aquest fet ens pot distingir entre els censals propis, i les pensions heretades de censals, possiblement, dels seus germans. No entrarem en aquest àmbit d'estudi, ja que seria necessari dedicar-hi tota una anàlisi a part, intentant equiparar el que s'esmenta a l'inventari *post mortem* i el

11. PLADEVALL, *Centelles. Aproximació*, p. 206-221.

que deixa com a herència en el seu testament, ja que el nostre centre d'interès són els béns immobles i mobles detallats en el document.

Exemple de biblioteca privada de principis de S. XVIII

Les biblioteques privades que tot sovint descobrim en els inventaris *post mortem* ens poden aportar tot un seguit d'informacions del subjecte de l'inventari. Algunes d'aquestes informacions poden ser més generals, com el nivell cultural de l'individu, i d'altres més concretes, com els gustos literaris o les tendències religioses i ideològiques. Malgrat tot, no podem considerar-les com a informacions absolutes, ja que és necessari fer abans algunes apreciacions.¹²

És a partir de finals del segle XVII que hi ha un fort impuls per tal que el clergat augmenti el seu nivell de coneixement, ja que es creu necessari un augment de la qualitat moral i intel·lectual d'aquest grup. La lectura de la literatura religiosa serà una de les vies que es fonamentarà per tal de poder assolir aquest objectiu. És per aquesta raó, que a partir d'aquest moment, es comença a observar la creació de biblioteques parroquials i episcopals, com també biblioteques privades.¹³ Amb l'estudi d'aquestes biblioteques privades ens podem aproximar al coneixement del nivell de preparació de l'individu. Tanmateix, el total de llibres que formen aquestes biblioteques, segurament, no és el mateix nombre de llibres llegits. Per tant, hem de tenir en compte que estem fent una anàlisi sense poder determinar fins a quin grau s'havia aprofundit en tots els exemplars que observem. D'altra banda, molts d'aquests llibres no els hem de considerar tant com una font de formació contínua, sinó com una eina útil per portar a terme les seves tasques pastorals de forma correcta. Per tant, la temàtica, serà sense cap dubte pràcticament religiosa en la seva totalitat.

12. Javier BURGOS, "Los libros privados del clero. La cultura del libro del clero barcelonés en el siglo XVIII", *Manuscrits. Revista d'història Moderna*, n. 14 (1996), p. 231-258. També vegeu: Narcís FIGUERES; Josep M. T. GRAU; Roser PUIG, "La possessió de llibres a través dels inventaris post-mortem. Un mostreig (s. XVIII)", *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, vol. XXXIV, Girona, 1994, p. 129-160.

13. BURGOS, *Los libros privados*, p. 231.

S'ha detectat que l'estament eclesiàstic és el que més possessió de llibres té, no tant pel volum de les seves biblioteques –ja que hi ha metges o advocats que tenen volums superiors–, sinó perquè segons el mostreig analitzat per J. Burgos, pràcticament el 100% dels individus pertanyents a aquest estament tenen llibres. Aquesta dada ens confirma la importància que va agafar el llibre com a necessitat per portar a terme la seva professió. No obstant, dins el mateix estament, podem parlar de biblioteques amb diferents volums segons la jerarquia eclesiàstica a què pertanyen. El mateix autor ha calculat una mitjana com a referència, situada entre els 60-65 títols i els 90-98 volums, tot i que ja hem comentat que aquesta quantitat depèn de la categoria del propietari de la biblioteca. En el cas dels rectors –per poder comparar amb la biblioteca del rector Benet Torres– els totals són una mica més elevats, i els 80-95 títols i els 115-148 volums.

La biblioteca de Benet Torres està situada a l'estudi del seu dormitori, on especifica que s'hi troba una taula de pi i una prestatgeria de pi on hi ha disposada tota la col·lecció que posseeix. El notari en deixa constància amb una referència, la majoria de les vegades, molt genèrica i també anota els volums de què es compona cada obra. Malauradament, hi ha uns quants títols dels què no es menciona la quantitat de volums, com també hi ha casos d'obres que esmenta en quin format estan impreses sense escriure el títol del llibre. Alhora veiem que hi ha uns llibres petits, dels quals tampoc se'n detalla el títol ni la quantitat de volums: “una sort de diferents llibrets, y de varios autors”. Per aquest motiu no podem saber el nombre total de títols ni de volums, obtenint així unes dades significatives però en cap moment possible de considerar-les com a absolutes. La biblioteca del nostre rector estava formada per un mínim de 101 títols i per, més o menys, uns 233 volums. Si comparem les nostres dades amb les que dona com a mitjana J. Burgos per a les biblioteques d'individus de la mateixa categoria eclesiàstica que Benet, veiem que el nombre de títols no s'allunya gaire un de l'altre, mentre que el nombre de volums és considerablement diferent. Podem entendre que aquesta divergència de dades provingui del fet que nosaltres estem davant un únic cas, mentre que la dada amb què la comparem és una mitjana, indicant-nos, per tant, que bé hi havia d'haver dins la mostra algunes biblioteques amb un nombre superior a la mitjana de volums.

La biblioteca analitzada a través del document és gairebé tota ella de temàtica religiosa. Tan sols hi ha uns pocs volums que no es poden clas-

sificar dins aquest grup, tot i que alguns d'ells hi és molt pròxim. Aquest és el cas de *Lagrimas amantes* (1701), de temàtica històrica i literària ja que tracta de les exèquies celebrades a Barcelona en memòria de la mort de Carles II. Però també s'hi troba l'obra anomenada *Políticas de Quevedo*. Amb aquest títol poc detallat, podem entendre que el notari fa referència a *Política de Dios, gobierno de Cristo*. Aquesta va ser escrita en dues parts, la primera començada el 1619 i finalitzant-ne la seva redacció l'any 1635, i tal com indica el seu títol és un tractat de política motivat per sentències evangèliques. També veiem títols on s'usa la paraula "física", cosa que ens permet incloure'ls en aquest apartat al marge de la temàtica religiosa. Però a causa del poc detall que ens ofereix l'inventari sobre els títols de les obres, no podem fer més que esmentar aquestes dues obres sense poder-les situar concretament. Com també és habitual, detectem dos diccionaris. En aquest cas concret tots dos són diccionaris de llatí.

Pel que fa a la resta de la biblioteca de Benet Torres, i tal com ja hem indicat, ens trobem davant d'una gran quantitat de llibres –i sobretot de volums– de temàtica religiosa, però de diferents característiques. La gran majoria són llibres de moral –Bonacina, Trullench, Gonet i Corella–, llibres d'oració i devoció –el més conegut és el *Flos Sanctorum* de Ribadeneira–, tractats de mística –com l'obra de Sor Maria de Jesús de Àgreda *Mística Ciudad de Dios*–, llibres sobre vides de sants, referències bibliogràfiques que durant els segles XVI i XVII varen protagonitzar polèmica teològica –és el cas del Padre Calatayud, amb l'obra *Divus Thomae*, com també *Desengaños místicos* d'Arbiol–, alhora que també hi són presents els llibres com santorals, catecismes, missals, breviaris i llibres de rèquiem molt més relacionats amb l'administració dels sagraments i altres tasques pastorals. Tampoc hi falta el manual del sacerdot, present en gran part de les biblioteques a partir de la difusió del rector ideal dibuixat seguint els decrets tridentins.

L'inventari *post mortem* de Benet Torres ens permet afirmar, doncs, que estem davant un rector català del segle XVIII que viu la major part de la seva vida envoltat de béns que li aporten coneixement, comoditat i fins i tot un gaudi, essent aquesta una situació no equiparable amb altres categories socials de l'època. Aquesta situació benestant l'hem d'entendre, no només com a pròpia del nostre rector, sinó com a resultat de la influència directa de la família a què pertanyia. Aquest fet li permet poder entrar a formar part de l'estament eclesiàstic –a ell i als seus dos altres

germans— i poder portar un nivell de vida ben respectable. Tota l'acumulació de béns, però, també ve determinada pel fet de tenir dos germans més en la mateixa categoria socio-professional, i que en el moment de la seva mort li deixen la major part d'aquests per herència. Segurament que si no hagués estat present aquest condicionant, no ens trobaríem davant xifres sobredimensionades a les necessitats reals. D'altra banda, aspectes com que es pogués permetre pagar una majordoma, disposés d'alguns petits objectes de plata, com el mateix fet de posseir una biblioteca privada, ens confirma la situació general de la majoria de rectories, on gràcies a l'administració dels sagraments i altres serveis religiosos, els rectors podien disposar d'ingressos complementaris.

Pel que fa a la biblioteca privada de Benet Torres, podem concloure que el seu nivell cultural, tot i venir molt determinat per unes tendències comunes dins la seva categoria social, és elevat. Podem també fer esment de la possible ambició personal que té pel coneixement, pel fet demostrat a partir de la quantitat força elevada de volums en propietat.